

Esih. Orasto
N:o 20/4 1921

Sarj. 2/XI 1921.

4

11/4 - 1922.

Kertomus käynnistäni Laitilan Untamalan kalmistoa tarkastamassa 20 p. lokakuuta 1921.

Matkan tar- Maanviljelijä Hjalmar Seikola Laitilan Untamalan kylästä oli
koitus. ilmoittanut asianomaiselle nimismiehelle aikovansa ottaa kiviä Ky-
lähaverin taloon kuuluvasta osasta Myllymäkeä, josta asiasta Tu-
run ja Porin läänin Maaherranvirasto on kirjeessään N:o 12,710
ilmoittanut Muinaistieteelliselle Toimikunnalle, koska mainitulla
Myllymäellä on rautakautisia kiinteitä muinaisjäännöksiä. Kun Un-
tamalan kalmisto on maamme vanhimpia ja huomattavimpia rautakau-
tisia muistomerkkejä, jotenka sen säilyttäminen niin täydellisenä
kuin mahdollista oli katsottava suotavaksi, ja varsinkin kun - sii-
tä huolimatta että maanviljelijä Seikolan ilmoitettiin aikovan
ottaa kiviä siltä osalta Myllymäkeä, jossa haudat ovat tutkitut-
saattoi peljätä myös tutkimattomien hautojen kivenotossa helposti
vahingoittuvan, katsoivat sekä Valtionarkeologi että Esihistorial-
lisen osaston v.t. johtaja tohtori Hackman olevan syytä kieltää
koko kiven oton. Allekirjoittanelle annettiin tehtäväksi matkus-
taa paikalle, ottaakseen selvää, oliko kivenottomahdollisuuksia
muualta lähistöltä olemassa vai tulisiko mahdollisesti korvausta
maksettavaksi kuten § 3 muinaisaikaisten muistomerkkien rauhoitta-
misesta ja suojelemisesta 2 p:nä huhtikuuta 1883 annetussa ase-
tuksessa edellyttää, sekä koettaakseen järjestää asiat parhaim-
min päin molempien puolien etujen mukaisesti.

Huomioni Untamalan kalmistosta. Untamalassa kävin 20 p. lokakuuta. Myllymäen kalmistosta on
tohtori Tallgren aikoinaan jättänyt Muinaistieteelliselle Toimikun-
nalle tarkan selostuksen, jotenka tässä antamassani kertomuksessa
teen selvää vain muutamista lisähuomioistani sekä mäen nykyisestä ti-
lasta käyntini yllä esitettyä tarkoitusta silmälläpitäen.

Rikkain hautaraunio-alue on Myllymäen kaakkoisosassa, josta
tohtori Tallgren on tehnyt tarkan kartan. Tämä osa mäkeä kuu-
luu ^{Stintan} (Kylähaverin taloon) jonka nykyään omistaa maanviljelijä Hjal-
mar Seikola. Yhtään n.s. bautakiveä ei tällä alueella ole pys-
tyssä; muuan pieni pyramidimainen pystykivi on kuitenkin mäen
koillisrinteellä raunion e ja keskimmäisen myllyn itäpuolella,

mutta on vähintäinkin epäiltävää onko se tällainen. Raunioiden n ja v välinen osa on verrattain huonossa kunnossa ja pengotun näköinen: eteläisin tuulimylyistä on juuri purettu ja vv. 1919 ja 1921 tutkitut rauniot ovat huonosti jälleen kuntoon asetetut. Huomautettakoon että Tallgren kertomuksessaan v:lta 1919 on ilmoittanut tutkineensa raunioita; tämä näytti olevan kuitenkin jotakuinkin koskematon, jotavastoin rauniossa s näkyi selvästi tutkimuksen jäljet. Ilmeisesti on tohtori Tallgren kaivauskertomuksessaan erehtynyt. Walter V. Forsblom kirjeessään tohtori Hackmanille 11 p:ltä lokakuuta v. 1921, (H. M. top. arkistossa) epäilee rauniota paikka-kuntalaisten penkomaksi.

Lähdettäessä tästä Myllymäen kartoitetusta kaakkoisosasta maantietä myöten luoteeseen kylään päin, on tien lounaispuolella, tien ja aidan välissä, kaksi korkeahkoa pystykiveä, jotka eivät ole nykyisiä pyykkejä. Tässä on kuitenkin ollut aikaisemmin talon tontti, kuten museoon jäljennettäväksi tuomastani kylän kartasta v:lta 1836 selviää (merkitty siihen kirjaimella A), joten kivet voivat olla vanhoja pyykkejä tai portinpylväitä. Ne voivat sentään olla bautakiviäkin, sillä mäen rinteessä tältä kohtaa luoteeseen on Hj. Seikolan omistaman Kylähaverin talon puutarhasta tavattu jäännöksiä kahdesta samanlaisesta haudasta kuin Myllymäellä. Toinen löytyi n. 7 vuotta sitten, melkein jo niitystä mäen alta, lähellä navettaa (tontilta W kartalla v:lta 1836); siinä oli ollut n. 2 m pitkä ja 1 m. leveä paasi ylinnä kuin kattona ja sen alla hauta, jossa oli mustaa maata, hiiliä, palaneita luita, hampaita ja joitakin pieniä pahoin ruostuneita raudanpaloja; haudan syrjälle oli ladottu kiviä, joiden päällä paasi oli. Toinen hauta löytyi pari vuotta sitten etelämpää (tontti X a' Z); maan päällä ei siinäkään ollut enää huomattavissa mitään hautarauniota; mustaa maata ja palaneita luita, mutta ei muuta sisältäneen haudan syrjillä oli ollut pikkukiviä, mutta isoa paatta niiden päällä ei ollut. Molemmat nämä haudat olivat olleet pitkulaisia, n. täysikasvuisen ruumiin pituisia.

Siirtyessä Myllymäellä yhä luodetta kohti on mäen harjalla, kylän keskellä, Untamalan kirkon hautuumaalla kuuluisa Kalevan pojan viikatteen tikku. Huomautettakoon että se on hyvin samanlainen, kuin

kirkkomaan kiviaidan pohjoissivussa olevat portinpylväät.

Kylän keskellä kirkon pohjoispuolella on mäellä, yksinäisen tuulimyllyn luona, jokin hautaraunion tapainen kumpura.

Kylän pohjois- tai luoteispuolella oleva osa Myllymäkeä, missä nyt on kolme tuulimyllyä, kuuluu Seikolan talolle, jonka omistaa sama Hjalmar Seikola kuin Kylähaberinkin talon ja Myllymäen hautaraunioista rikkaan kaakkoispään. Täällä on 2 á 3 hautakiveä, joista yksi - epävarma - on mäen lounaisrinteellä lähellä sen luoteispäätä, toinen melkein mäen päällä epäselvän ja epävarman hautaraunion keskellä sekä kolmas tästä kaakkoon mäen koillisrinteellä; kahdesta viimeksimainitusta on museossa toht. Tallgrenin ottamia valokuvia. Ne muistuttavat suuresti rajapyykkeitä ja voisivat mahdollisesti ollakin vanhoja sellaisia. Mäen luoteispään lounaisrinteellä herättävät huomiota selvästi tuntuvat kivisuonet, jotka osaksi kulkevat mäen suunnassa - ollen ehkä muinaisia rantavalleja - mutta osaksi myös poikittain mäen rinnettä alas, niin että niiden väliin muodostuu ikäänkuin tarhoja. Elleivät ne ole luonnontyötä kaikki, voisi niitä ajatella muinoin kaskiviljelyksessä syntyneiksi tahi mäellä mahdollisesti olleiden asuinrakennusten piha-aittojen pohjiksi. Parissa kohden päättyi tällainen kivirivi mäen reunoilla oleviin pieniin sorakuoppiin, mutta ei maassa niiden kohdalla näkynyt mitään kulttuurikerrosta. Hautaraunioikiveyksiä ne tuskin siis ovat (~~vrt. kuitenkin balttilaiset "Steinreihen-gräber"~~). Samanlaisten kivisuonten, sekä pitkittäisen että poikittaisen, jäännösten näkyi myös mäen kaakkoisosassa hautaraunio-alueella (raunioiden v, u ja j kohdilla)...

Itse hautaraunioita on mäen luoteispäässä vähän, selviä vain mäen lounaisrinteellä äsken selostettujen kivitarihoiden sisällä n. 3 - 4 kappaletta. Yhden, pajan vieressä olevan raunion tutki toht. Tallgren v. 1919 huomaten sen joksikin uudenaikaiseksi asumusjäännökseksi.

Maanviljelijä Hjalmar Seikolan kanssa sovin siten, että hän tänä syksynä ottaa kivet aikomiinsa sala-ojiin itse pellostä, jos sopimuk-
seni ja ehdotuk-
seni. sa niitä on riittävästi tämän syksyisiin tarpeisiin, ojitus kun tulee tällöin supistumaan vähempään kuin mitä S. alkuaan oli aikomut. Kun jatkuvaan salaojitukseen tullaan edelleen tarvitsemaan kiviä, ja kun ojittettavat pellot sijaitsevat aivan hautaraunio-

Kiven-
ottoa
koskeva
sopimuk-
seni ja
ehdotuk-
seni.

alueen vieressä, tulisi ehdoton kivien ottoa Myllymäeltä koskeva kielto tuottamaan Seikolalle lisäkuluja, joista hän mahdollisesti tulisi vaatimaan korvausta. Jos tätä tahdotaan välttää, voitaisiin Seikolalle antaa lupa ottaa kiviä jo tutkituista raunioista b, ja s sekä raunioista t ja q, sittenkuin ne on ensi kesänä tutkittu. Nämä rauniothan ovat teitten leikkaamia, jotenka niiden täydellinen kuntoonsaattaminen ei ole enää mahdollinen. Kun ne sijaitsevat juuri lähinnä salaajitukseen ajottuja peltoja -- ovat siis sopivimmat kivenottoaikat - ja kun Seikola on sekä hänestä saamani käsityksen että nimismies Waldstedtin ilmoituksen mukaan valistunut ja muinaismuistoille arvoa antava henkilö, en luulisi muun kalmisto -alueen tästä kivenotosta, jos se luvattaisiin, vahingoittuvan, varsinkin kun lupa luonnollisesti annettaisiin sillä ehdolla, että muu hauta-raunioalue säilyy koskemattomana. Ilmoitin Seikolalle, että ensi kesänä luultavasti tulee joku museovirkamies käymään paikalla - läheisellä Valkojärven rannan lämmällä tavattu hautalöytö roomalaiselta rautakaudelta (7944) ja ensi kesänä löytöpaikalla jatkuvat perustustyöt tekevät nimittäin matkan Laitilaan silloin välttämättömäksi - ja hän voi sittemmin tehdä Seikolan kanssa uuden sopimuksen ja antaa mahdollisesti alkavasta kivenotosta tarkat ohjeet. Sitä ennen lupasi Seikola ottaa selvää, tulisiko nykyään saatavissa olevien savesta poltettujen sala-ojaputkien käyttö yhtä edulliseksi kuin kivien käyttö, jossa tapauksessa hän hankkisi niitä tarpeisiinsa. Lyhyesti sanoen sisälisi siis Seikolan kanssa tekemäni sopimus sen, että kivien otto paikalta on toistaiseksi, kunnes Muinaistieteellisen Toimikunnan tai sen valtuuttaman henkilön kanssa toisin sovitaan, kielletty, ja että lopullinen päätös asiassa voidaan toivottavasti tehdä ensi kesänä jonkun museovirkamiehen paikalla käydessä.

Kun nimismies Waldstedtin ilmoituksen mukaan isonjaon järjestyksellä Untamalan kylässä on parhaillaan käynnissä ja päättymäisillään, alistan Muinaistieteellisen Toimikunnan harkittavaksi, olisiko syytä tämän johdosta asianomaisille erikoisesti huomauttaa, että muinaisten muistomerkkien rauhoittamisesta ja suojelemisesta 2 p:nä huhtik. 1883 annetun asetuksen 6:ttä §:ää tällöin noudatetaan.

Helsingissä 25 p:nä lokakuuta 1921.

Aarne Ruopaa